

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ

УДК 658.012

Й.М. Петрович, Г.М. Захарчин

Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра економіки підприємства і менеджменту

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ПРОСТОРІ І ЧАСІ

© Петрович Й.М., Захарчин Г.М., 2002

Розглянуто концептуальні положення організації підприємництва як процесу в просторі й часі. Категорії простору й часу в підприємницькій діяльності висвітлюються як інтегровані поняття, що об’єднують філософські та економічні аспекти. Головна увага зосереджена на принципах підприємництва (безперервність, оптимальність, системність, науковість тощо), використання яких забезпечить ефективність підприємницької діяльності.

Environment and time organization of entrepreneurship’s process is described in this article. The main attention is attract to the organization entrepreneurship’s – permanentioliity, optimality, systematization, scientificency. These principle’s realization will make entrepreneurship more efficient.

Підприємництво завжди пов’язується із свободою, тому, на перший погляд, здається, що поняття організації і свободи несумісні.

Свободою можна насолоджуватися, але й вона може використовуватися як рушійна сила для вдосконалення, розвитку й досягнення бажаного результату. В межах свободи відбуваються певні процеси, а організація є системоутворюючою умовою їх ефективного проходження.

Підприємництво як діяльність також є процесом, сукупністю взаємопов’язаних стадій та етапів, які повинні бути відповідно зорганізованими у просторі й часі.

У ринковому конкурентонасиченому середовищі організація як координація всіх зусиль для досягнення бажаної мети є об’єктивною необхідністю, покликаною максимально сприяти розвитку творчого, новаторського потенціалу підприємця і забезпечувати його стійкі позиції на ринку.

Отже, концепція організації підприємництва в просторі й часі вимагає розкриття прояву категорій простору й часу в підприємницькому процесі, а також виділення головних принципів його організації.

Ознакою простору є те, що його можна досягнути, охопити, окреслити. Можливе подвійне трактування поняття “підприємництва”.

По-перше, підприємницький процес реалізується через суб’єкт підприємництва (юридичну чи фізичну особу), тобто конкретне підприємство певної організаційно-правової форми. У такому разі простором виступатиме його організаційно-виробнича структура.

По-друге, для підприємницького процесу поняття простору значно ширше і включає також те, що знаходиться за межами самого суб’єкта підприємництва і в той чи інший спосіб дотичне до нього, тобто це зовнішнє середовище підприємництва і, насамперед, його мезооточення.

Сукупність складових мезооточення формує підприємницьку мережу, простір, у певний спосіб функціонально структурований. У цьому контексті організація підприємництва в просторі передбачає, власне, організацію ділових контактів, налагодження ділових зв'язків між суб'єктом підприємництва і різними інституціями зовнішнього середовища.

І якщо внутрішній “простір” (внутрішнє середовище) суб'єкта підприємництва є порівняно сталим (“статика” підприємництва), то зовнішнє середовище є мінливим через мінливість впливу його чинників на суб'єкт підприємництва та його розвиток. Вплив зовнішнього середовища може бути сприятливим чи несприятливим, що неминуче відобразиться на внутрішньому колі підприємства.

Правильна організація підприємництва якраз і передбачає вміння спрогнозувати і передбачити вплив зовнішнього середовища, щоб забезпечити своєчасне реагування та адекватну дію підприємця.

Отже, ми підходимо до другої складової поняття організації – це організація в часі, який нескінченний, як і сам простір.

Час фіксують, йому можна дати кількісне вираження (відома приказка – “час – це гроші”). За часом можна не встигати, але його можна випереджувати, бо підприємець – це той, хто знає, який товар буде потрібний споживачу завтра. Отже, із часом можна і треба “йти в ногу” (своєчасність: реалізації ідеї, виходу на ринок, укладення ділових контрактів тощо).

У підприємницькому процесі час має різні аспекти прояву. Так, організація в часі відображає динаміку підприємницького процесу, свідчить про оперативність ділової активності підприємця, його кмітливість і винахідливість. Отже, із категорією часу тісно пов'язані такі важливі ознаки підприємництва, як новаторство, творчий пошук, ініціативність.

Проблематично говорити про можливість організації творчості, але про досягнення забезпечення швидкого результату цієї творчості треба говорити обов'язково. Власне стрімкий розвиток інноваційного підприємництва засвідчує необхідність врахування категорії часу.

Підприємницька ідея – це результат творчості. Тому реалізація і втілення ідеї в життя зумовлюються прискоренням в часі, тобто скороченням їх тривалості. А це безпосередньо залежить від раціональної організації процесу і механізму його проходження. Інакше час буде втрачено, ринкову нішу заповнять інші, а ідея буде нереалізованою. Це означатиме, що процес підприємництва не відбувся у бажаному напрямку. Отже, швидкість реалізації підприємницької ідеї – це фактор часу в понятті організації конструктивної поведінки підприємця на ринку.

Категорія часу присутня в усіх діях підприємця і на всіх стадіях його підприємницької діяльності. У зв'язку з цим час треба розглядати в контексті загального й конкретного.

Загалом більшість принципів організації підприємницького процесу зв'язані із часом (гнучкість, оперативність, паралельність, безперервність, оптимальність тощо). Головні ознаки підприємництва також прив'язані до часу (систематичність, ризик, уже згадуваний творчий пошук тощо). Але найбільше в підприємницькій діяльності фактор часу проявляється через ризик. Час є невід'ємною складовою частиною ризику, оскільки із віддаленою перспективою зростає ступінь невизначеності і значно менша ймовірність бажаного результату.

Якщо розглядати мету підприємництва – одержання прибутку, то через правильну організацію процесу і координування зусиль всіх його учасників можна прискорити одержання прибутку, а також оптимізувати всі параметри бізнесу.

Щодо конкретизації такої категорії, як час, то вона проявляється навіть в поточній діяльності підприємця як операційного, так і технічно-функціонального характеру. Зокрема, податкові платежі сплачуються за певним графіком, тобто діє певна система, яка має свою періодичність, прив'язана до податкового календаря, що складається з року в рік, створюючи безперервний колообіг дій протягом податкового періоду. Отже, маємо “календар – коло” – як символ обов'язкової організації певних дій, стадій, етапів чи циклів підприємництва.

Описане вище дає змогу говорити про часовий і просторовий цикли розвитку підприємства, які в узагальненому вигляді подано в таблиці.

Якщо розглядати етапність організації підприємницького процесу, то етап започаткування підприємництва більше сфокусований на час, а організація безпосередньої діяльності – це процес, який відбувається і в часі, і в просторі.

У зв'язку з цим найкраще узгоджена у просторі та у часі підприємницька діяльність повинна базуватись на основоположних організаційних принципах. В обох випадках важливо враховувати принципи організації, які сприяють ефективності підприємницької діяльності. Серед них, на нашу думку, найважливішими є такі принципи: гнучкості, безперервності; паралельності; оптимальності; синхронізації; системності і науковості; патріотичності; моральності і прозорості та національного патріотизму.

Часовий і просторовий цикл розвитку підприємництва

Цикл розвитку	Основна мета (можливість реалізації підприємства в часі)	Основні завдання у часі (прояв у просторі)
Перший	Започаткування діяльності і виживання на ринку	Вихід на ринок, пошук свого місця (ніші) – це займає певний простір, вузько локалізований
Другий	Отримання перших невеликих прибутків (динаміка часу)	Зміцнення свого становища на ринку Певна статика простору
Третій	Прискорене зростання обсягів діяльності (динаміка часу)	Захоплення своєї частки ринку (сегмента – як простору)
Четвертий	Постійне рівномірне зростання обсягів діяльності	Освоєння додаткових напрямів та видів діяльності (осягання нових просторів)
П'ятий	Створення іміджу і збалансованого зростання підприємства	Зміцнення позицій на освоєному ринку (фіксований простір)
Шостий	Пошук додаткових або нових імпульсів господарювання (спіральный розвиток)	Можлива переорієнтація підприємства, зміна політики управління і формування нової стратегії розвитку підприємства (можлива зміна просторових параметрів)

Тепер зупинимось на характеристиці важливості кожного із наведених принципів.

Принцип безперервності є невід'ємною ознакою підприємництва. Завдяки безперервній діяльності суб'єкт підприємництва може постійно одержувати прибутки і розширювати та розвивати свій бізнес.

Принцип безперервності є проявом такої ознаки підприємництва, як систематичність діяльності. Безперервний процес зумовлює рухомість діяльності, її розвиток, але розвиток по спіралі (нескінченна спіраль підприємницького процесу), і тісно пов'язаний із часом.

Принцип гнучкості підприємницької діяльності, напевно, один із найактуальніших у ринкових умовах. Він відображає здатність суб'єкта підприємництва швидко адаптуватися до мінливого ринкового середовища і знаходити своє місце в ньому.

Оптимальність як принцип організації підприємництва спрямований на раціональне поєднання в просторі й часі всіх факторів діяльності для одержання прибутку. Принцип оптимальності зумовлений законом економії часу і значно мінімізує ризик підприємницької діяльності. Він є визначальним при прийнятті підприємницьких рішень.

Принцип паралельності дає змогу одночасно виконувати важливі етапи підприємницького процесу, що значно прискорює його.

На етапі започаткування підприємницької діяльності одночасно, тобто паралельно, вибирається підприємницька ідея, перевіряється реальність виконання, вибираються види діяльності та її організаційно-правові форми.

Принцип паралельності з філософського погляду має значно глибше значення. Він зв'язаний із дуалістичністю, парністю понять і в цьому його унікальність. Для підприємництва, наприклад, варіанти дуальності: прибутки-збитки, розквіт-занепад тощо.

Принцип синхронізації забезпечить підприємцю певну стабільність, гармонізований рух; рівновагу руху і спокою. Процеси, не синхронізовані в часі, призводять до ризику ліквідності. Це процеси, зв'язані із строками надходження грошових коштів, виплат тощо.

Принцип системності та науковості також домінує у механізмі ринкових відносин підприємця. Цей принцип багатий за змістом і передбачає певну систему дій підприємця у використанні нововведень, строго послідовність і відповідну періодичність, наповнення інноваціями продуктів та послуг для забезпечення їх конкурентоспроможності.

Принцип патріотичності і моральності обов'язковий для вітчизняних підприємців. Саме його втілення сприятиме легалізації бізнесу, розвитку і примноженню національного багатства, поширенню меценатства в спонсоруванні коштів на розвиток освіти, науки і культури та інших видів добродійної діяльності.

Принцип прозорості зумовлює створення сучасної інфраструктури, необхідної для просування продукції на ринку. Новітні системи такої інфраструктури повинні бути побудовані так, щоб заздалегідь передбачити прозорість будь-яких фінансових чи господарських операцій, тобто виконувати їх чесно, з урахуванням вимог чинного законодавства всіма суб'єктами, зайнятими підприємницькою діяльністю.

Принцип економічного націоналізму передбачає широкомасштабний розвиток власного виробництва, яке повинно забезпечити пріоритет вітчизняних товарів на внутрішньому ринку та динамічне просування їх на зарубіжні ринки, різке підвищення заробітної плати всіх категорій працівників та пенсій пенсіонерам з тим, щоб підвищити купівельну спроможність населення і в найкоротший срок сформувати власні кредитні ресурси для інвестування прискореного розвитку економіки України.

Якщо дотримуватися названих принципів і керуватися ними, то організація підприємницької діяльності забезпечить одержання бажаного результату. Насамперед це радикально позначиться на темпах прискорення розвитку української економіки і зростання національного багатства, примноженні могутності нашої країни.

1. *Економіка виробничого підприємництва / За ред. Й.М. Петровича. – К., 2000.*
2. *Організація підприємництва в Україні / За ред. Й.М. Петровича. – Львів, 2000.*